

GAMLA LUND

Staden Lund

-NYTT

2014:2

Bästa vänner till Gamla Lund

The trumpet of a prophecy! - O Wind, if Winter comes, can Spring be far behind? Så citerade jag den engelske romantiska poeten Shelley i höstas. Nu kommer våren snart och det kan vara dags med ett citat från den andre store engelske romantiska poeten Keats och en rad om våren (även om han tycker bättre om hösten):

- He has his lusty Spring, when fancy clear takes in all the beauty with an easy span.

Vad har dessa båda rader från den engelska högromantikens främsta skalder att göra med föreningen Gamla Lund? Inte mycket! Men som ordförande har man privilegiet att skriva vad man vill. Och finns det ett bättre sätt än att hylla den underbara våren i Lund än genom Shelley och Keats.

I vår är det karneval i Lund och staden lever upp som aldrig annars. Karnevalen är som Lund ska vara, en ungdomlig festyra med skratt åt omvärldens, i de ungas syn, ganska banala företeelser. Men en festyra som är väl förankrad i en mycket gammal tradition. Lund förvandlas under tre dagar men återställs så fint att inte ens Gamla Lund kan klaga.

Gamla Lund har som alltid program och som alltid är de väl förankrade i verkligheten. Vi får höra om förhållandet mellan Malmö och Lund - ett mycket kärt ämne för lundabor men inte så mycket kanske för Malmö. Malmö är staden som uppfattar sig som större än den är och Lund som mindre än den är. Se på skillnaderna mellan Malmö C och Lund C och gissa vilken station som har flest passagerare. Fel! Det är Lund. När ska stationen snyggas upp och när ska rulltrappan från Clemenstorget fungera rimligt ofta - i högteknologiska Lund.

Missa inte vår utflykt till Kristianstad och missa inte årsmötet i april!

Lund är en snabbt växande och dynamisk stad. Universitet, företag, Ideon, Medicon Village och anläggningarna ESS och MAX IV gör staden känd i hela världen. Lund är ett internationellt varumärke som vi alla kan vara stolta över.

Till varumärket hör naturligtvis också Lunds centrum. Gamla Lund har genom sina arrangemang fått Lunds centrum på den mediala agendan. Och vi hoppas på resultat.

Vi hoppas på ett bättre stationsområde med mindre kaos i trafiken men med bevarad kultur. Vi hoppas på fler människor och mer liv i centrum - inte bara latte. Och, inte minst, vi hoppas på mer universitet och fler studenter i centrala Lund. Alla aktiviteter ska inte flytta norrut.

Tillsammans ska vi alla stärka Lund som en fantastisk stad i norra Europa där vi invånare och besökare kan se "all beauty with an easy span".

BENGT STREIFFERT
ORDFÖRANDE

Gammal som gatan

Smågatstenen avlägsnas vid grävarbeten på Stora Södergatan mellan Drottensgatan och Svanegatan i oktober 2013

De som flanerade längs Stora Södergatan under oktober månad kunde säkert både förfasa sig över ingreppen i den anrika gatan och glädjas över att sättningarna nu lagades. En av de mest utsatta sträckorna är den mellan Drottensgatan och Svanegatan, och markarbetena innebar att efter att smågatstenen plockats bort, grävdes det ned till ett djup av ca 0,70–0,80 meter. Arbetena stod under arkeologisk övervakning och syftet var att följa schaktningsarbetena för att kontrollera att inte fornlämningen skadades mer än nödvändigt. Schaktningsarbetena kunde begränsas så att de knappt skrapade de medeltida kulturlagrens yta, och på så sätt kom inga medeltida kulturlager till skada. Hela gatubreddens schaktades upp vilket visade att mycket av kulturlagren var förstörda sedan tidigare, speciellt i den östra delen där området var helt utschaktat. I den västra delen framkom däremot välbevarade kulturlager längs hela kanten av schaktet.

Torggatan

Stora Södergatan utgör i dag liksom för ca 1000 år sedan, en del av det huvudstråk som gick genom staden från Södertull, via Stortorget, till Norrtull, och det är en av de äldsta gatorna i Lund. Den benämndes inte vid sitt nuvarande namn på den tiden, utan stråket kallades helt enkelt torggatan, då den löpte från Södertull fram till det triangulära torget och domkyrkoområdet (Carelli 2012 s 189). Torget benämndes inte med förleden ”stor” förrän långt senare, vilket i sig kan vara en indikation på att det bara fanns ett torg i det allra tidigaste

Lund. Med sin strategiska placering var det väldigt viktigt för administrationen av den medeltida staden och vägen dit hade också stor betydelse. Gatan kantades, söder om torget, av diverse bodar.

Gatan och dess betydelse går inte att underskatta, och det kan säga en del om de människor som levde och verkade där. Troligen var det inte människor från samhällets baksida som stod som tomtägare, utan välbärgade människor med näsa för affärer vilka förstod vikten av strategisk placering. I Anders Andréns tomtrekonstruktion över förhållandena kring år 1500 är det tydligt att huvuddelen av ägarna, i det aktuella området, var verksamma inom kyrkan (Andréns 1984).

Om tiden före 1500 finns inte lika mycket information, men den medeltida sockenkyrkan Sankt Andreas var belägen vid hörnet av Drottensgatan och Stora Södergatan. Det var en stenkyrka med romansk planlösning, och vid tidigare utgrävningar dokumenterades delar av västtornet, dess övergång mot långhuset på södra sidan, tillsammans med korspränet, korets sydmur och dess övergång mot absiden (Lundberg 1995; Ryding 1986 s 5). Sydöst om stenkyrkan påträffades resterna efter en stavverkskonstruktion vilken skurit igenom äldre gravar, konstruktionen har med hjälp av dendrokronologi daterats till omkring 1065 (Gardelin 2002). Kyrkan omtalas första gången i skriftliga källor år 1302, och vid det tillfället skrev kanken Henrik, son av borgaren Johannes Brunsvig i sitt testamente: ”För det första giver jag till St Andreas kyrka i Lund,

hos vilken jag väljer min grav, två markpenningar, år prästen därstädes en halv mark penningar och år tjänsten ett öre”. Sankt Andreas socken tros ha omfattat gårdarna väster om torggatans södra del. Ur domprosten Andreas gåvobrev, skrivet 1303, går det att utläsa att torggatan här var kantad av bodar. Domprosten Andreas uppräknar bland annat att han överlämnar gods inklusive ”två bodar i staden Lund i St Andreas apostelns socken, vilka jag förvärvat av Magnus Svensson, kallad Gaggy”. Även tidigare har alltså gårdarna längs torggatan tillhört kyrkans egendomar. Tomterna utmed gatan var strategiskt belägna ur flera aspekter, bland annat har bodar kunnat placeras direkt utmed gatan varifrån till exempel hantverk har kunnat saluföras.

Tomtmark eller gatemark?

Då målet med den arkeologiska förundersökningen i första hand var att bevara fornlämning var det viktigt att kulturlager inte grävdes bort, samtidigt som en arkeologisk dokumentation skulle utföras. Det framkom inga lämningar efter byggnader, utan det som påträffades var kulturlager samt fynd, vilka i sin tur daterar kulturlagren. Kulturlagrens karaktär varierade längs den ca 100 m långa sträckan, och frågan är om det är tomtmarken eller själva gatemarken som återfanns längs den västra delen av den nuvarande gatans utsträckning. Kulturlagerskillnaderna var påtagliga och dessa skulle kunna representera olika tomter som löpte i öst-västlig riktning in i kv Katedralskolan, väster om Stora Södergatan. I den norra delen av schaktnings-

ytan påträffades rikligt med läderavfall i ett relativt kraftigt utjämningslager, vilket skulle kunna innebära att en skomakare varit verksam på tomten. Längre söderut påträffades istället stora koncentrationer av fiskben och gödsel, medan det i den södra delen fanns rikligt med ben- och hornavfall. Om detta speglar olika smala, parcellindelade tomter, eller ett varierat bruk av en och samma tomt har inte kunnat avgöras. Förekomsten av ben- och hornspill bland läderavfallet och tvärtom tyder på skillnader i brukandet av platsen, och det är inte omöjligt att det rör sig om olika tomter.

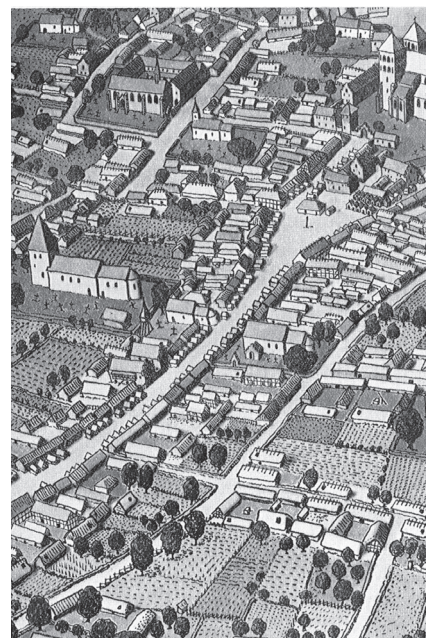
En annan tolkning kan vara att de påträffade kulturlagren inte utgör tomtmark, utan istället visar förhållandena på den medeltida gatan. Underhåll av gator är självklart inte en modern företeelse utan så länge det funnits vägar har underhåll krävts. Gatuunderhållet var livsviktigt för stadens kommunikation och med tanke på sträckningen, från Södertull till torget, var det viktigt att se till att framkomligheten fungerade på bästa sätt. I en medeltida stad som Lund, med tydlig koppling till administration och makt, reglerades gatuunderhållet tidigt. Det var kanske till och med så att kraven för att äga tomterna närmast den strategiska gatan var att just sköta underhållet, och en möjlighet är att karaktärsskillnaderna hos kulturlagren längs gatans sträckning kan avspegla verksamheterna på tomterna då skötseln låg på de enskilda tomtägarna.

Fynden

Eftersom kulturlagren inte grävdes

fullständigt utan enbart vidrördes är det bara fynd från ytan som kommit i dagen. Dessa kan säga mycket om platsen och framförallt kan kulturlagren dateras med hjälp av dem. I den mellersta delen framkom flera skärvor av äldre svartgods keramik samt tidigt stengods i samma kulturlager. Det för dateringen av kulturlagret till ca 1200-1300-tal. Svartgodset har en äldre datering än 1200-1300-tal, men stengodset som utgör det yngsta fyndet styr kulturlagrets äldsta datering. Förekomsten av keramikmaterial med olika datering har att göra med omdeponering av material. I ett brandlager längre norrut, framkom äldre rödgods keramik och ett mynt. Myntet är på konservering och därför vet vi inte dess datering ännu. Däremot kan den äldre rödgods keramiken dateras till 1100-1300-tal. Även om inte myntet daterats ännu, så säger det en del om platsen, kanske speglar det kommersen kring bodarna utmed gatan. Kanske var det någon som tappade myntet på vägen till kyrkan Sankt Andreas, då det påträffades rakt öster om kyrkans medeltida placering.

Det som kunnat fastställas under den ringa arkeologiska förundersökningen i Stora Södergatan är framförallt att kulturlagren på platsen är fragmentariska, men också välbevarade. När arkeologer säger att ett kulturlager är välbevarat betyder inte det att kulturlagren är vidsträckta med massvis av daterande fynd, utan det har att göra med kulturlagrens sammansättning och halten av organiskt material i detsamma. Då kulturlagren har en hög fuktighet och fetthet

Stora södergatan, tidigare Torggatan, bild ur Blomqvist "Lunds historia I Medeltiden"

finns förutsättningar för att organiskt material, och fynd av lite mer organisk karaktär som läder, trä, djurben, fiskben och horn kan bevaras.

Vidare har undersökningen visat att på nivån 0,70 – 0,80 meters djup finns det på platsen bevarade kulturlager från tidig- till högmedeltid. Vi har fått en inblick i bruket av området under 1200- och 1300-tal. Givetvis dyker frågan upp om hur det ser ut under denna nivå, och en annan gång har vi kanske möjligheten att gå på djupet och undersöka fornlämningen närmare, men tills dess finns den bevarad under den nya sättningsfria gatan.

Referenser

- Andrén, A. 1984. *Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska museer. Medeltidsstaden 56. Göteborg.*
- Blomqvist, R. 1951. *Lunds historia 1 Medeltiden. Lund.*
- Carelli, P. 2012. *Lunds historia—staden och omlandet. 1. Medeltiden. En metropol växer fram (990–1536).*
- Gardelin, G. 2002. *Undersökningsplan för kv. Färgaren 28. Lund.*
- Lundberg, A. 1995. *Kv. Katedralskolan 2. Arkeologisk förundersökning 1995. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 19. Lund.*
- Ryding, O. 1986. *Redogörelse för arkeologisk undersökning. Kv. Katedralskolan 2.*

Stora södergatan, kvarteret Katedralskolan 1923

NICKLAS KRONROTH OCH
GERTIE ERICSSON
ARKEOLOGER PÅ KULTUREN I LUND

Heliga, hederliga och härliga ljud!

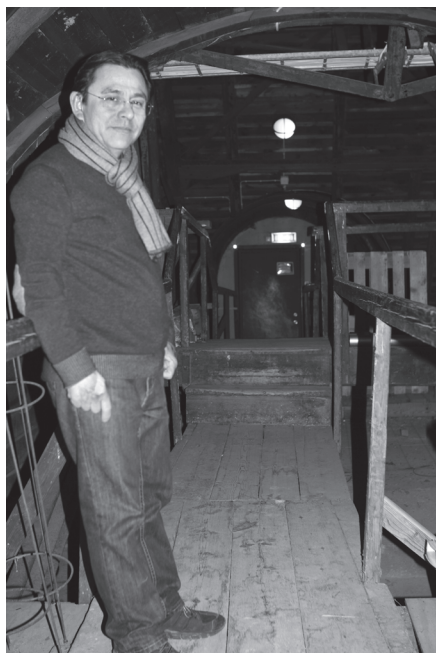
O m Lunds domkyrkas klockor

I ett brev till Amelie Posse beskriver Wilhelm Ekelund sin upplevelse av Lunds domkyrkas klockor så här:

”Jag tänkte skriva angenämt i kväll till Er – nej, jag märker att jag är sönder. Där var så vämjeligt överallt i kväll – Gyllenkroks – Vallen --. Där var så mycket som blängde från sofforna – åh de helvetes sofforna som nu kommit ut igen! Förbi, förbi! Lugn, frid, ensamhet, adieu! Fullt av fruntimmer och studentäckel och knoddar, och när skymningen kommer – pigfnitter i trädgården, dragspel och allt möjligt från nya stan – Nu ringer det nio, det är ändå ett hederligt ljud.”

Ekelunds brev skrevs i början på 1900-talet. Ett knappt sekel senare låter författaren Sigrid Combüchen sin brevvän Hedwig Langmark kommentera ljudet från samma klockor, också det i ett brev:

”Bästa Sigrid Combüchen, jag blir så avundsjuk när Ni skriver om det ni kallar sherrytimmen. På terrassen när solen går in i Säfstaholmsträdets bladverk och

Otto Burgos, domkyrkovaktmästare visar vägen längs övergången mellan domkyrkotornen

Ni hör klockorna från domkyrkan och Allhelgonakyrkan slå sex,” den mörkare i efterklängen av den ljusare”.*

*Här måste vän av ordning inskjuta att det klockliknande ljudet från Allhelgonakyrkan alstrades fram till 1966 av ett antal från Danmark importerade koppartuber. Rätt ska vara rätt.

Detta är två skribenter som har lyssnat på Lund och lagt märke till Lunds domkyrkas klockor. Naturligtvis finns det flera författare som skänkt klockorna en tanke eller ett ord. Men de är inte många. Än färre är de lundabor som riktigt uppmärksammar klockorna. Det är märkligt.

Klockorna lever numera ett liv i anonymitet. De har marginaliserats. Trots hårt arbete dygnet om har de drabbats av utanförskapets förbannelser. Men det kanske inte är så konstigt att klockorna fallit i glömska och negligeras. Det började redan på 1800-talet.

Domkyrkans store upptecknare CG Brunius redogör på 600 sidor för snart sagt varje sten, varje fris i domkyrkan. Klockorna berörs kortfattat och utan större engagemang, trots att Lunds domkyrkas klockor är den dominerande predikanten i Lund under lejonparten av det senaste milleniet. Dessutom kallar Brunius genomgående domkyrkoklockorna för ringklockor, något som får oss att tänka på ett litet plingelingdon på en cykel, inte de mäktiga stycken malm som samtalar med en domkyrkoförsamling.

Erik Cinthio, också han stor domkyrkokännare, konstaterar seklet senare kortfattat:

”Tornen ger sig inte bara ögonsynligen tillkänna utan kanske i än högre grad genom de klockor som ljuder över staden.”

Även klockornas fantasilösa namn ger uttryck för det ljumma intresset: stor-klockan, mellanklockan och lillklockan. I Helgeandskyrkan har man förstått vad

Domkyrkan är idag tömd på stolar och ger nu en annan upplevelse av den enorma rymd den har.

klockklang betyder. Där heter klockor Glädjens Kraft, Sanningens Kraft och Andens Kraft.

Det svaga intresset för domkyrkoklockorna fortsätter. Hemsidor och annan information kring domkyrkan ger knapphändig eller ingen information om klockorna.

Domkyrko- och lundahistoriker i allmänhet verkar behandla klockorna som själlösa ting och bortser från att under 1000 år har domkyrkans klockor varit en viktig del av lundabornas urbana identitet.

Ett dominerande ljud.

Under närmare tusen år var domkyrkan högre och resligare än någon annan byggnad, där den låg i stadens mitt. Intill domkyrkan fanns länge ett speciellt klocktorn för att härbärga en av församlingens högst skattade och dyraste ägodelar – klockan. En sådan klocka var Maria Laura, vars berömda klang vid ”hörligt väder” ska ha uppfattats

vida omkring, över Öresund och långt in över Själland. Klockan var väldig, efter en omgjutning 1518 vägde den över 9 ton, nästa tre gånger så mycket som dagens storklocka. Kanske möttes ljudet av domkyrkoklockorna i Lund och Roskilde någonstans i Köpenhamn...

Lunds domkyrka var stadens centrum. Den som går sträckorna från den gamla stadsvallen till domkyrkan ska finna att från det medeltida Lunds utkanter till domkyrkan är det knappt 1100

medeltida steg. Husen, skjul, bodar och bostäder var mestadels enkla byggnader i ett plan, och ljudet från domkyrkans klockor måste ha trängt in i varje skrymsle, varje vrå av staden.

Många torgför tron att människor förr i tiden hade en annan, lugnare och mera cyklisk tidsuppfattning. Det kan inte ha gällt medeltidens lundabor. De blev påmindas om sina plikter mot familj, överhet, kyrka, arbete, om hot och död snart sagt dygnet om, från alla håll och

kanter eftersom antalet kyrkor växte lavinartat.

Det började kring 1000-talet och de närmaste femhundra åren byggdes det nya kyrkor i rasande takt, för att vara 27 stycken i början på 1500-talet - en kyrka och minst en klocka på 150 invånare. Naturligtvis var inte alla klockorna av samma dignitet som domkyrkans, men någon sorts klocka fanns säkert till hands för att kalla munkar, nunnor och församlingsbor till böner, själaringning, vesper och allsköns ritualer.

Vilket liv det måste ha varit!

Marknaden för klockor var stor och man har hitintills hittat två anläggningar avsedda för klockgjutning. En ligger en bit upp i Helgonabacken, strax norr om Universitetsbiblioteket, den andra i kvarteret Drotten. Bägge finns i anslutning till kyrkor eller kloster, och klockorna verkar ha gjutits i samband med själva kyrkbygget.

Lund hade alltså fler än två dussin kyrkor fram till reformationen. Då revs alla utom tre. Vart tog då klockorna vägen? Kyrkklockor var hårdvaluta och intressanta som skatteobjekt. Troligtvis blev Lunds klockor likvid i någon kunglig affärsuppköp, eller så gjöts de helt snika om till nya klockor. Eller kanoner.

Det är svårt att föreställa sig den ställning klockorna hade i människors liv långt in på 1900-talet. De berättade om Gud, om gudstjänster, om släktingars och vänners liv och död, bröllop och begravningar, om glädje och sorg. Dygnet runt, året om.

Heliga ljud och hederliga ljud

Klockornas kyrkliga uppgifter är lätta att förstå, men klockorna hade också borgerliga uppgifter.

Att ange tiden var viktigt. Ur blev inte allmän egendom förrän långt in på 1900-talet. Innan dess var alla, hög som låg helt beroende av att lyssna på kyrkklockorna för att orientera sig om tiden.

Klockorna var dessutom en absolut förutsättning för den akademiska kvarteren. Alla: professorer, "sketna docenter" och studenter hörde klockorna slå hel timme, och då var det dags att ge sig iväg till föreläsningen.

Ljud av eld, krig och katastrof

En våldeld var gångna tiders helvete på jorden. Bröt en brand ut någonstans i Lund innebar det allt som oftast katastrof för hela staden. För att få en tidig

varning fanns väktare i domkyrkotornet med uppgift att ringa i klockorna, väcka staden och hänga ut vimplor och flaggor som berättade i vilken del av staden det brann. Det gällde att få folk på benen så att de utrustade med spannar och ruskor kunde begränsa eldens framfart. Ofta var uppgiften omöjlig.

Klockorna klämtade också vid krigsutbrott och annan fara. Senast en krigsringning hördes över Lund var i samband med Nazitysklands anfall på Polen den 1 september 1939. Då fick den unge Per-Håkan Ohlsson tillåtelse av domkyrkovaktmästare Oskar Jönsson att klättra upp till den minsta klockan i södra tornet "Kinkan" och berätta för församlingen att krig hade utbrutit.

Klockorna fungerade som armbandsur, radio, tv, mobiltelefon, Facebook och Sydsvenskans Lundadel, lokaltidningar samt det nationella systemet för VMA "Viktigt Meddelande till Allmänheten".

Klockorna berättade om allt som var värt att veta i den lilla, nära världen men också om avgörande händelser på nationell nivå.

Klockornas betydelse för dåtidens lundabor finns fint beskrivet på den gamla Mellanklockans inskription från 1774.

NÄR MAN I TIDENS BOK
SKREV SJUTTONHUNDRAFYRA
OCH SJUTTIO DERTILL, FRÅN
VÅR FÖRSONING DYRA:

JAG STÖPTES OM PÅ NYTT
OCH ÖKTES TILL MIN VIKT,
FÖR ATT MED HÖGRE RÖST,
PÅMINNA DIG MIN PLIKT.

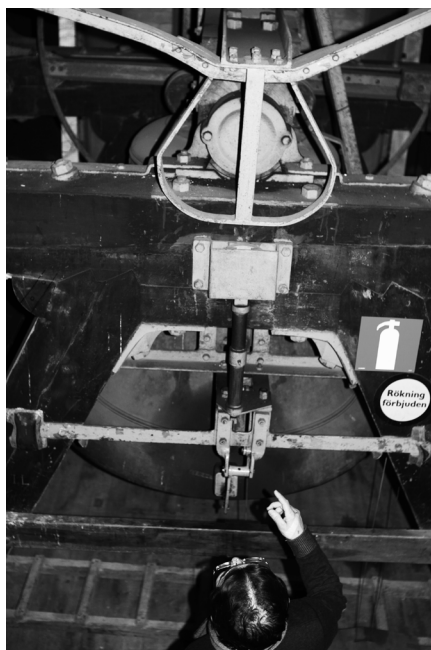
UPPMÄRKSAM VID MITT
LIUD, DU PLÄR LÄTTSINNIGT
FRÅGA

OM DÖDEN INBROTT
GJORDT? OM VÅDELD BÖRJAT
LÅGA?

OM GUDSTIENST ÄR FÖR

Storklockan med dess latinska inskription. Klockan göts om och nyinvigdes 1927. Här ses också den massiva upphängningen.

Storklockan hänger längst ner i norra tornet under mellan- och lillklockan. Den har en tydligt dov och för Lundabor, bekant klang

HAND? OM DOMPREDIKAN
SKER?

OM UPPROR ÄR I LAND? OM
LIKFÄRD SIG FRAMTER?

LYSS HELLRE TIL OCH LÄR,
AF MINA GÄLLA THONER

HUR DÖD OCH DOM ÄR NÄR,
DIG INGENDERA SKONER.

Förbryllande ljud.

Ljudet av klockor innehåller alla stämningar. Inför ett bröllop är ljudet fullt av hopp och glädje.

Samma klockor vid en begravning är dämpande och dystra.

För Ekelund var klockornas ljud hederligt. För Combüchen innebär det en del av lugnet i sherrytimmen.

Klockklangen i Lundagård på nyårsnatten uttrycker livsglädje och visdom i kamp mot dumma droger och nyrika raketer.

Hur kan exakt samma ljud ge så olika impulser och ge upphov till så skilda sennesstämningar?

Det är besynnerligt.

Vid en ovetenskaplig undersökning bland nyfikna, äldre och många gånger musikaliska lundabor (gränsen för gammal lundabo går vid 40 års oavbruten vistelse, om läsaren undrar) visade det sig dessutom att ingen, jag säger ingen, kände igen klangen från sig egen domkyrka, Lunds Domkyrkas klockor. Det är också besynnerligt.

Hur kan vi glömma ljudet av vår egen klockklang?

Hur kan det komma sig att lundabor som är uppfödda på klockklang inte omedelbart känner sin domkyrkas klockor. Ett försök till förklaring är att kyrkklockornas ljud inte är musik. De spelar inte en melodi, som vi kan leva med i och komma ihåg. De levererar signaler som återkommer igen och igen. Precis som en ringklocka i hallen, och vem kommer ihåg hur den låter? Jo, den låter pling, pling alternativt ring, ring och kyrkklockor låter ding dang. Det är så långt vi når i upplevelse av själva ljudet av någotsånär jämförbara klockor. Men om man först lyssnar till en landsortskyrka och sedan en domkyrkoklocka så kommer alla att uppfatta skillnaden i klang.

Kyrkklockor spelar en viktig roll i mängder av musik och sångtexter alltifrån "Ding, Dong Merrily on High" från 1500-talet till "Världens störste skald" Carl Michael Bellman som använder klockor flitigt, likaså Giacomo Puccini. Moderna klockassociationer finns hos stora rockband: Bee-Gees, Coldplay och Firebirds men också hos svenska dansband som Lasse Stefanz och Lotta Engberg.

Tusentals melodier och uttryck refererar till Kling-Klang, klockor och klockklang som symboler för liv, kärlek, lycka och vänskap.

Hur låter klockorna?

Klock-klangen i Lund alstras av en speciell klockform den s.k. Gloriosa-klockan, och härstammar från storklockan i Erfurt och anses vara ett mästerverk i sin klanguppbyggnad med en kraftigt, men milt sjungande underoktav.

I en sammanställning gjord av domkyrkovaktmästaren Oscar Jönsson 1958 anges att klockorna har följande toner:

Storklockan- tonen är ett H

Mellanklockan – tonen är ett diss

Lill-klockan – tonen är ett ciss

Knutsklockan tonen är ett F.

Kinkan (som inte används) – tonen är ett ljust H.

Det finns alltså tillräckligt många toner och fin klang för att göra musik, som skulle göra det lättare att känna igen klockornas ljud. Varför görs det inte?

Det enkla svaret är: det går inte.

Ett musikstycke kräver en föränderlig rytm som är omöjlig att åstadkomma med ett instrument som tillsammans väger några 1000-tals kilo. När klockorna väl är i rörelse är det omöjligt att förändra rytmen.

Frågan är om man någonsin eftersträvat att göra de stora kyrkornas klockklang till något annat än en signal. Med en melodi blir det också svårare att få de fria associationer och uppleva alla de stämningar som klock-klang ger möjlighet till.

Ljudet från Lunds domkyrkas klockor är en del av vår identitet som stad och ingen lyssnande människa lämnas oberörd. Så har det varit i 1000 år.

Fakta Lunds domkyrkas klockor (Ur en sammanställning gjord av Oscar Jönsson hösten 1958.).

Norra tornet

Storklockan

Storklockan är av typ (Gloriosa) som skapats av den tidens mest frejdade klockgjutare, Gerhard de Wou bördig från Kemp i Holland. Klockan återinvigdes efter omgjutning av biskop Rhode fastlagssöndagen 1927.

Vikt: 3 200 kg.

Ton: H

Mellanklockan

Gjuten av Ohlssons klockgjuteri i Ystad 1926.

Vikt: 1 500 kg

Ton: Diss

Lillklockan eller Birgers klocka med ärtalet 1513.*

Lillklockan är den äldsta av domkyrkans klockor. I början av 1900-talet hotades hon av en omgjutning men den sköts på framtiden ”icke blott av kostnadsskäl utan även av skyldig pietet mot en gammal trotjänare”.

Vikt: 800-100 kg

Ton: Ciss

Södra tornet

Knutsklockan

Knutsklockan invigdes 1559

Inskriptionen lyder: 1559 TAA. LOD. IACOB. HOLST. B. I. LYND. STÖ-

BE. TENE. KLOCKE. LYNDE. BY. TIL BESTE.

Att klockan var till för stadens bästa framgår av bestämmelser för tornväktarna som hade att utföra ringningar klockan 8 på morgonen och klockan 9 på kvällen.

Knutsklockan ägs av Knutsgillet, och ringes vid dess sammankomster samt vid bröders och systrars frånfälle. Knutsgillet finns på flera platser men Lund är den enda stad där avlidna ges denna hedersbetygelse.

Vikt: 600-700 kg

Ton: F

Kinkan

Kinkan gjuten hos Andrea Wetterholz klockgjuteri i Malmö 1739.

Klockan användes inte idag.

Vikt: 170 kg

Ton: ett ljüst H

Samtliga uppgifter härstammar från ”Lunds Domkyrkas Ringklockor” nedtecknad av Oscar Jönsson den 16 oktober 1958.

Elektrifieringen inleddes 1937 med Knutsklockan. Fram till 1939 ringde klockorna manuellt och för att hantera storklockan krävdes fyra man som inleddes sitt arbete med att ta sig uppför 300 trappsteg. Klockring vid begravingar var jobbigast – för vanligt folk ringdes det normalt i tio minuter, men för en professor kunde man hålla på i en timme.

Storklockan och Mellanklockan är ”nya” och har ersatt tidigare klockor. Den gamla Mellanklockan (en omgjutning som gjordes 1706 av en ännu äldre klocka) finns nu i portvalvet i till domkapitelgården. I Domkyrkomuseet finns ytterligare klockor att beskåda. Den som vill veta mer om kyrkklockor kan även göra ett besök i Drottens kyrkoruin ingång via Föreningen Gamla Lund, Kattesund 6 A.

*Birger Gunnensen, var primas i Lunds stift. Han var under åren 1497-1519 den siste, invigde katolske ärkebiskopen i Danmark.

Hans Grevelius

Denna artikel har tidigare publicerats i Sällskapet Lundaakademikers Jubileumsskrift 2006-2011 ”Femåringen”

Kinkan, här överst, används inte idag. Underst ser vi Knutsklockan med sin inskription, från 1559. Båda klockorna hänger i södra tornet.

HISTORIER SÖKES!

Har Du en berättelse Du vill dela med dig - eller känner Du någon som har det?

GAMLA LUND NYTT tar gärna emot bidrag, såväl om gammalt som om nytt!

Emaila till gamlalund@telia.com eller kontakta vårt kansli på telefon 046-12 12 65

Posttidning B

Avs.
Föreningen
Gamla Lund
Box 1234
221 05 Lund

Obs! Gamla Lunds kansli är stängt den 11-27 mars

Det händer i programmet i vår

Måndag 28 april kl 19.00
Pingstkyrkan, Stora Södergatan 25
Årsmötesförhandlingar

Därefter presenterar de tre författarna *Sven Bjerstedt, Björn Magnusson Staaf och Fredrik Tersmeden* den kommande årsboken ”**Lund just då**”, en kommenterad nyutgåva av ”Lund just nu”, en parodisk turistguide utgiven av Lundakarnevalen 1890. Mötet avslutas med en stunds samvaro med dryck och tilltugg.

Lördagen 10 maj, 8.30 - ca 17.30
Renässansstaden i Vattenriket: Kristianstad fyrahundra år
Utfärd till Kristianstadsbygden och staden Kristianstad, som i maj 2014 firar sitt 400-årsjubileum.

Samling vid turisthållplatsen på Bangatan utanför ICA Malmborgs, där bussen **avgår kl 8.30**. Priset för utfärden är 350 kronor. Då ingår förmiddagskaffe med franskbrödbulle vid första anhalten i Vä och lunchbuffé i Stora Kronohuset i Kristianstad. Dessutom får varje deltagare en exkursionsguide med kartor och bilder. Biljetter (55st) säljs på kansliet 7-29 april. Det går också bra att ringa och boka biljett (046-12 12 65) från kl 9.00 den 7 april.

Resan kommer även att beröra stadens båda föregångare, de tidigare medeltidsstäderna Vä och Åhus. Vi uppmärksammar även den historiska utvecklingen av Kristianstadsslätten, som inte bara är ett vattenrike utan även Sveriges största sandslätt. Exkursionsledare är *Sten Skansjö*, historiker med tidigare verksamhet vid såväl Lunds universitet som Högskolan Kristianstad. Kolleger från systerföreningen Gamla Christianstad kommer att visa några av stadens specialiteter, bl a Heliga Trefaldighetskyrkan, under eftermiddagen.

Obs! nyinsatt programpunkt!

Vi har blivit inbjudna att delta i Malmö Kulturhistoriska Förenings vårutflykt.

Tisdagen 27 maj, kl 18.00 - ca 21.00

Vårutflykt i den 100-årsjubilerande Pildammsparken

Start vid Margaretapaviljongen **kl 18.00** och därifrån utgår en ca 1,5 timmes guidad vandring i parken. Runt om i parken kommer det att finnas fotografier från Baltiska utställningen 1914. Ni kan uppleva utställningsmiljön genom tretton bilder i storformat. Fotona är tagna av den kungliga hovfotografen Albert Wilhelm Rahmn (1871-1947) som var Baltiska utställningens officiella fotograf. Efter denna rundvandring med Anders Reinsert, Olga Schlyter och Ulla Härde som guider, följer en festlig vårmény som dukats upp på Margaretapaviljongen. Vi serveras timjanstekt kalkonbröst med dragonsås, rostad grön sparris och potatisgratäng. Vatten/lättöl och kaffe med liten kaka ingår. Vinservering för den som önskar. Avgift för deltagande är 200 kronor. Biljetter (40 st) säljs på kansliet 7 april-15 maj. Det går också bra att ringa och boka biljett (046-12 12 65) från kl. 9.00 den 7 april. Om ni åker med kollektivtrafik är det enklast att ta tåget och hoppa av vid station Triangeln och promenera därifrån.

Gamla Lund tillrättaläger:

En uppmärksam läsare gjorde oss varse om att - i artikeln om kunskapen som byggde Lund - reduktionen här blivit reformationen. Det var alltså i samband med reduktionen som dokument flyttades till Stockholm och brann upp när slottet Tre Kronor brann.

Även i rubriken i artikeln av Kristian Holmqvist var Tryckfelsnissarna framme, möjligen med anledning av tankar runt en känd Lundaafirma och dess delaktighet i julplaneringen..

Gamla Lund-Nytt utges av
Föreningen Gamla Lund
Redaktör: Jenny Sjökvist
Ansvarig utgivare: Bengt Streiffert
Föreningens postadress:
Box 1234, 221 05 Lund
Besöksadress: Kattesund 6 A
e-post: gamlalund@telia.com
Telefon : 046-12 12 65
Hemsida: www.gamlalund.se
Kanslist: Ulla Holmér
Kanslitider: måndag-onsdag 9-13,
torsdag 9-18 samt fredag 9-13
Bankgiro: 325-1675
Medlemsavgift: 250 kr
familjemedlem: 60 kr
företagsmedlem 1000 kr
Tryck: KEPA Tryck AB, Kävlinge